Bijlage HAVO

2009

tijdvak 2

economie (pilot)

Bronnenboekje

947-1022-f-HA-2-b

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 1

bron 1 gegevens over de vraag naar enkele rookwaren (in de uitgangssituatie)

	prijs per pakje	prijselasticiteit van de gevraagde hoeveelheid
pakje sigaretten (25 stuks)	€ 5,00	- 0,5
pakje shag 50 gram (inclusief vloei) [1)]	€ 4,85	- 0,23

1) uit 50 gram worden gemiddeld 50 sigaretten gemaakt

bron 2 vraag en aanbod van pakjes sigaretten

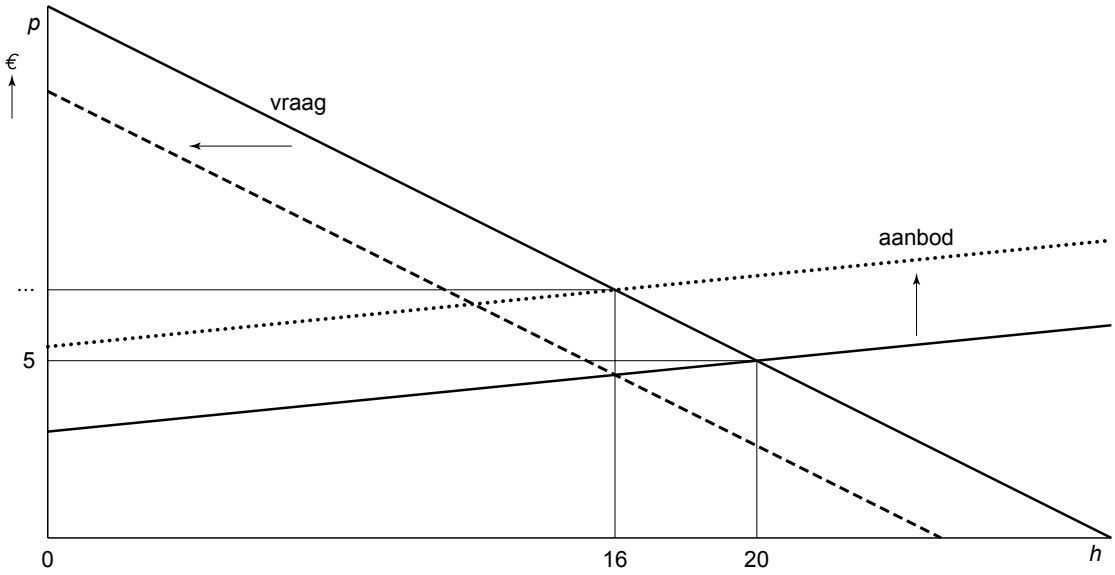

Legenda:
p = prijs per pakje sigaretten (25 stuks)
h = hoeveelheid **in sigaretten per vrager per dag**
——— = vraag en aanbod in de uitgangssituatie
- - - - = vraag na invoering rookverbod
····· = aanbod na verhoging accijns

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 3 **vier leerlingantwoorden voor de afname van het consumentensurplus**

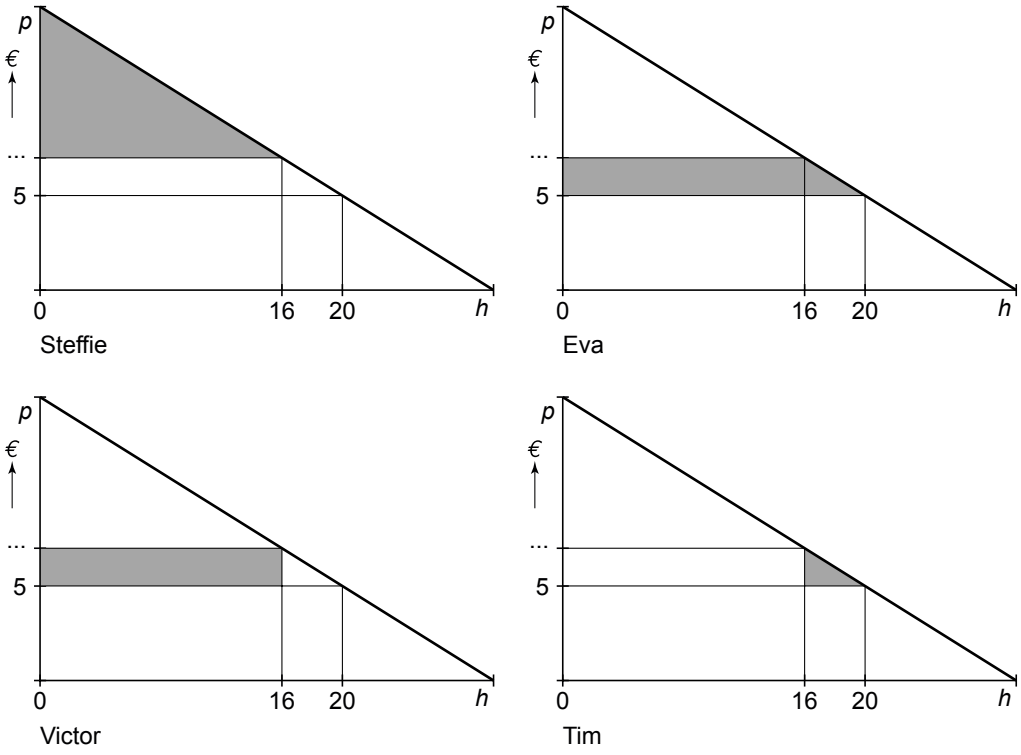

bron 4 **kosten-batenanalyse van een rookverbod in de horeca: een selectie van enkele effecten en de bedragen**

kosten		
effect voor	**omschrijving**	**bedrag in € miljoen**
rokers	daling welbevinden	0,9
horecaondernemers	langere rookpauze rokende werknemers	0,0
	omzetverlies	niet bekend
omwonenden	minder levendige binnenstad en overlast buitenrokers	niet bekend
maatschappij	hogere kosten pensioenen en AOW	20,6
	hogere zorgkosten	20,3
	lagere inkomsten accijnzen	8,5

baten		
effect voor	**omschrijving**	**bedrag in € miljoen**
rokers	gezondheidsschade rokers neemt af	103,5
niet-rokers	geen rookoverlast	niet bekend
	gezondheidsschade meeroken neemt af	17,6
horecaondernemers	minder productieverlies	0,9
	minder brandschade	3,1
maatschappij	lagere ziektekosten	1,4

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 2

bron 5 flyer ‘Groene Wielen’

Het kan en moet groener op de weg

De olievoorraden zijn binnen enkele decennia uitgeput. Onze generatie tast de welvaart aan van de generatie in de toekomst. Dat mag niet gebeuren! Wij pleiten voor een duurzame economische groei. Niet zonder auto’s, maar wel met minder verbruik van fossiele brandstoffen.

Word lid van Groene Wielen en steun ons milieuvriendelijke autogedrag!

bron 6 voorstel voor een kilometerheffing per gereden kilometer per jaar naar milieuclassificatie

classificatie	bedrag per gereden kilometer	classificatie	bedrag per gereden kilometer
A	€ 0,02	D	€ 0,08
B	€ 0,04	E	€ 0,17
C	€ 0,05	F	€ 0,25
A staat voor laagste milieuaantasting en F staat voor hoogste milieuaantasting			

bron 7 nieuwste model Volksauto Wave: prijzen en bedragen

brandstof	consumentenprijs (inclusief bpm en btw)	btw	bpm	bpm op jaarbasis[1)]	mrb per jaar	classificatie
benzine	€ 17.750	€ 2.260	€ 3.590	€ 359	€ 541	C
diesel	€ 22.500	€ 2.685	€ 5.680	€ 568	€ 1.204	D

1) op basis van een gemiddelde gebruiksduur van deze auto van 10 jaar

bron 8 interview in de Autowinnaar, maart 2008

“Dit is niet mogelijk!”, aldus Jo Karmans van de brancheorganisatie Automobielbedrijven Nederland. “Als bij de invoering van de kilometerheffing de bpm in één klap wordt afgeschaft, zal dat de doodsteek zijn voor de handel in tweedehands auto’s. De bpm is een belasting die bij aanschaf wordt betaald. Wanneer de auto na een aantal jaren wordt verkocht, wordt de bpm als het ware ‘meeverkocht’ aan de volgende eigenaar.”

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 3

bron 9 een economendebat

Proest **Bootje** **Kroegman**

bron 10 verkeersvergelijking van Fisher

$M \times V = P \times Y$

M = maatschappelijke geldhoeveelheid
V = omloopsnelheid van het geld
P = prijsniveau
Y = reëel nationaal product

bron 11 uit een kwartaalbericht van De Nederlandsche Bank (DNB)

saldo inleg/aankopen door Nederlandse huishoudens per soort vermogen (2007 / miljarden euro's)

	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	totale hoeveelheid belegd vermogen per 31-12-2007
spaartegoeden	+ 2,7	+ 7,8	+ 1,1	+ 0,2	246
aandelen	– 1,7	– 2,2	– 0,3	– 0,6	31
obligaties	+ 0,8	+ 0,8	+ 0,8	+ 0,9	28

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

bron 12 drie cartoons van Jos Collignon over de kredietcrisis

cartoon 1 ‘Wachten op het instapmoment’

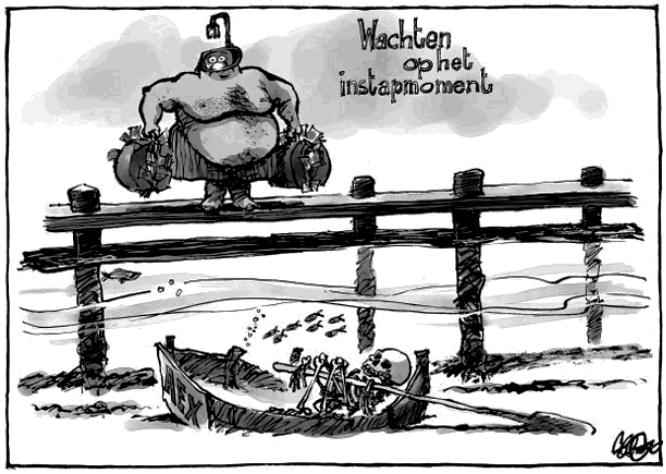

cartoon 2 ‘Ik denk dat ze ergens van zijn geschrokken’

cartoon 3 ‘Parade van het grootkapitaal’

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 4

bron 13 prijsontwikkeling van maïs op de wereldmarkt

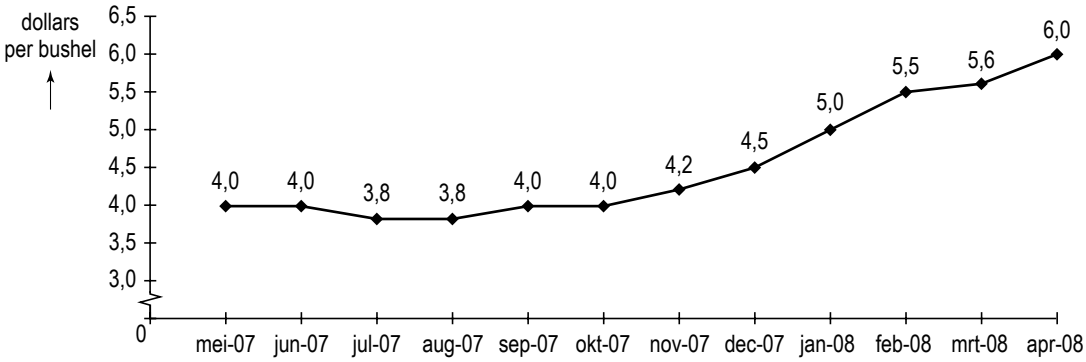

bushel: een Engelse inhoudsmaat voor een hoeveelheid mais of tarwe

bron 14 gemiddelde koers van de euro in Amerikaanse dollars

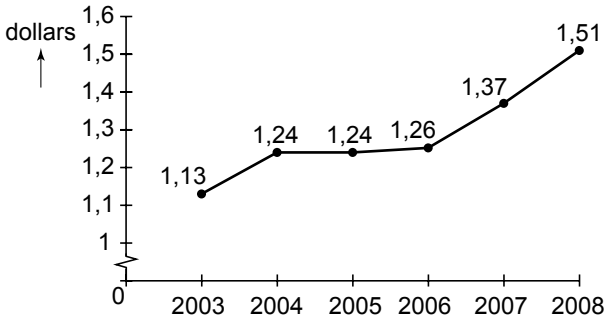

bron 15 cartoon die een verbinding legt tussen bericht 1 en bericht 2

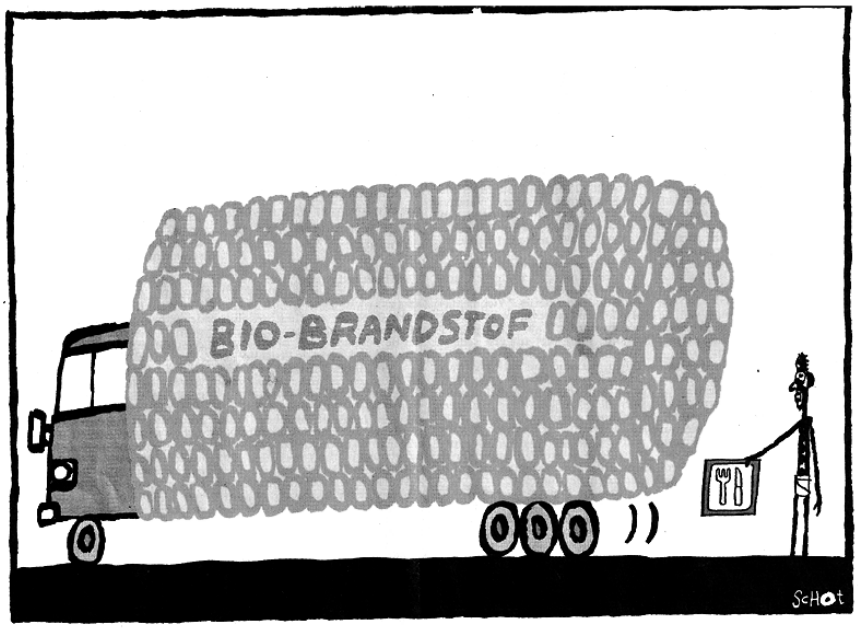

Tekening Bas van der Schot

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 5

bron 16 lopende rekening betalingsbalans Sudan

		export	import
% verandering ten opzichte van voorafgaand jaar	**2005**	+ 28%	+ 66%
	2006	+ 17%	+ 19%
miljoen dollars	**2006**	5.657	8.074

bron 17 uit een krant (november 2007)

Overschot handelsbalans China fors gegroeid
China heeft over de eerste zes maanden van dit jaar een overschot op de handelsbalans van 34,5 miljard euro. Dit overschot is vooral een gevolg van een sterke stijging van de export van goederen. De belangrijkste afnemer van de China blijft nog steeds de Europese Unie.

bron 18 kenmerken van de handelsbalans van Sudan (2007)

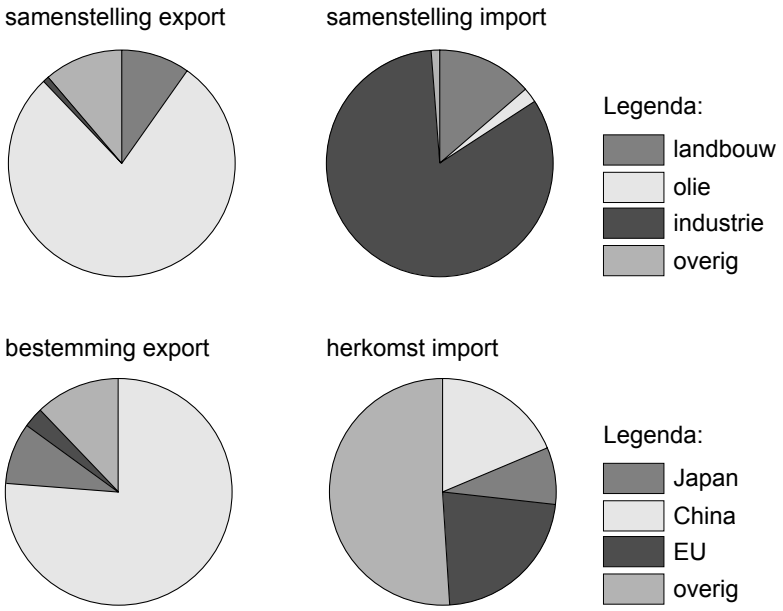

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Opgave 6

twee kringloopschema's van een Oost-Europees land

bron 19 vóór toetreding tot de EU

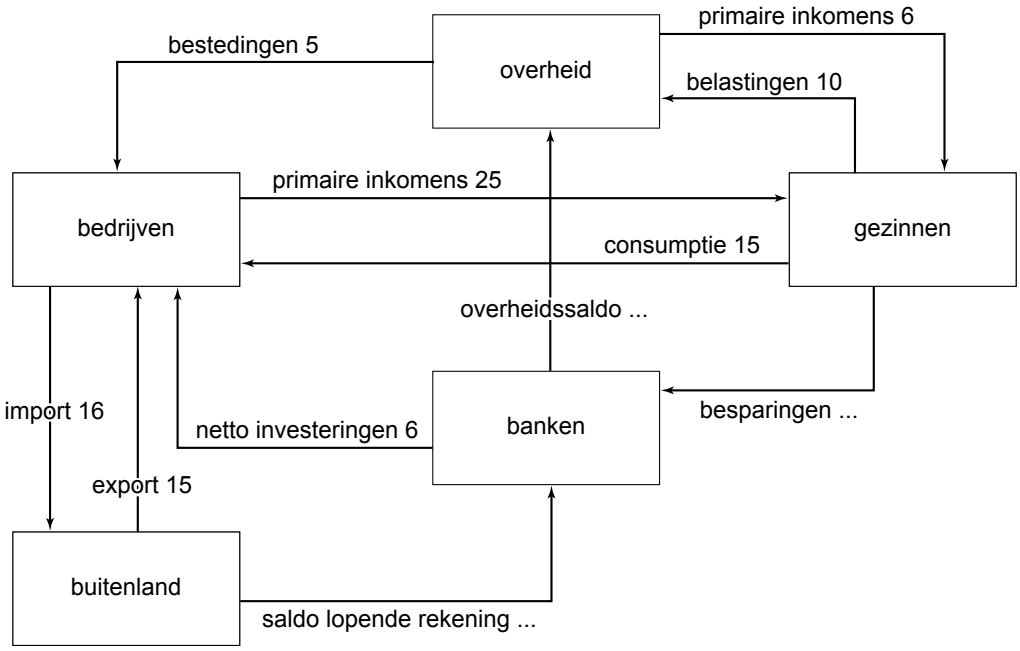

bron 20 na toetreding tot de EU

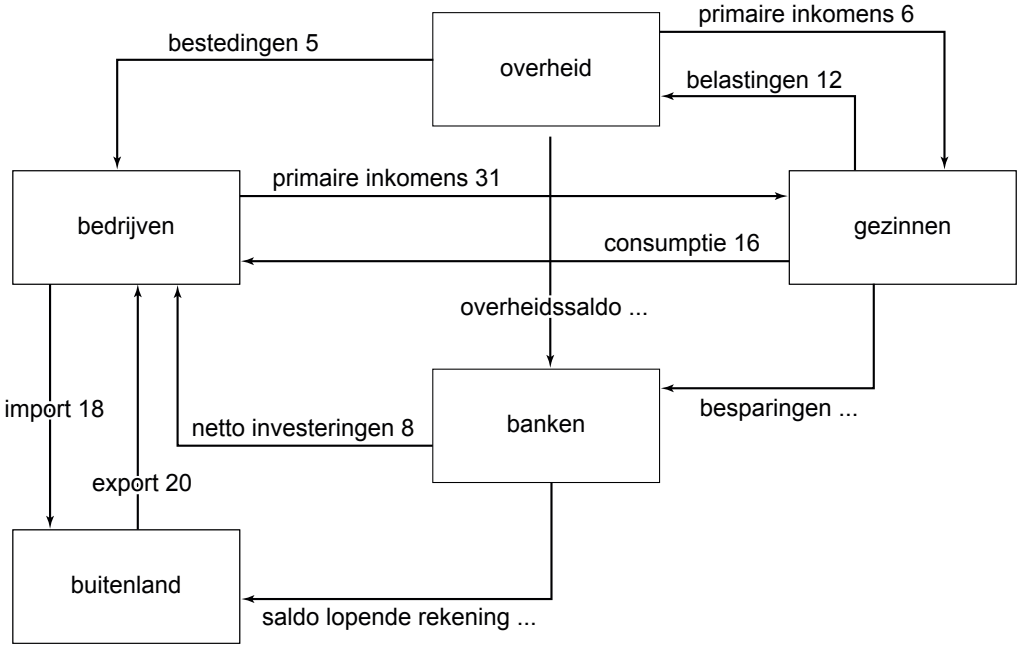

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.